

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Meşicaci
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de C.H.O.
Editura Tipografică MC, Oradea - 2020

1

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889
ISSN-L 2734 -6889

Despre întâlnirile românilor ardeleni din armata austro-ungară cu românii din armatele inamice și despre surpriza lor la contactul cu latinitatea europeană

Dr. Augustin ȚĂRĂU*

Unitățile austro-ungare mobilizate pe frontul galițian erau în mare parte alcătuite din români ardeleni și bucovineni. În încheșturile armate, angajate cu inamicul pe parcursul retragerii, ei vor avea surpriza să se confrunte tot cu români, cu basarabeni mobilizați în armata țaristă, realitate ce va avea un efect demoralizator printre soldații români ai monarhiei dualiste. „Între ruși erau mulți basarabeni, după spusa unor prizonieri. Ne luptaserăm, deci, ardelenii și bucovinenii împotriva basarabenilor. *Am blestemat pădurea și soarta care ne silea să ne ucidem frate pe frate!*” – avea să sublinieze locotenentul ardelean Octavian C. Tăslăuanu¹ în lucrarea sa memorialistică închinată acelor vremuri fratricide². Înrolat în Batalionul 23 Honvezi din Făgăraș, ce ținea de Regimentul 21 Infanterie din Sibiu, el a trăit clipe de groază pe sectorul de front al pădurii de la Dolzyca, de lângă orașul Dimitrize. „Nici în pădure, unde aveam colibe, nu era mai puțin primejdios” – povestește acesta – „Ziua-noaptea șuierau gloanțele, răbind adeseori. Când ieșeau din colibe, trebuia să te aștepți la moarte”³.

Un alt român ardelean, rănit pe frontul galițian și adus apoi în spitalul militar din Brașov, povestea la rândul său nefericita surpriză trăită la întâlnirea soldaților basarabeni înrolați în armata inamică a rușilor. Fiindcă evoluția frontului alterna cu episoade de ofensivă și de retragere pe pozițiile din tranșee, și de o parte și de alta a taberelor adverse, el și camarazii lui au putut vedea cum în mai multe rânduri ofițerii ruși îi băteau cu biciul pe soldații care refuzau să se arunce orbește în atacurile comandate de ei și cum, nereușind să-i determine în nici un chip, au deschis foc de mitralieră asupra lor și i-au ucis. „De mai multe zile eram în foc. Am văzut cu toții cum băteau și alungau cu biciul două

* Augustin Țărău, muzeograf la Muzeul Orașului Oradea - Complex Cultural, e-mail: gustav_arhive@yahoo.com

¹ Octavian Codru Tăslăuanu s-a născut la 1 ianuarie 1876 la Bilbor, azi în județul Harghita, fiul al preotului greco-catolic din localitate. A urmat școala la Giurgeu-Sânmiclăuș, Năsăud, Brașov și Blaj. După finalizarea studiilor, a funcționat ca practicant în notariatul din Bicazul ardelean, apoi învățător la Craiova. Între anii 1902-1906 a ocupat funcția de secretar al Consulatului României la Budapesta, iar în perioada 1907-1914 a condus revista „Transilvania”. În guvernul Alexandru Averescu a îndeplinit mandatele de ministru al Industriei și Comerțului și apoi al Lucrărilor Publice. S-a stins la București la 22 octombrie 1942 la București - n.n. A.Ț.

² Mircea N. Popa, *Primul Război Mondial. 1914-1918*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979 p. 71. Apud: Florin Cristescu, *Am blestemat pădurea și soarta care ne silea să ne ucidem frate pe frate*, în „Historia” (<https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/am-blestemat-padurea-si-soarta-care-ne-silea-sa-ne-ucidem-frate-pe-frate>)

³ Octavian C. Tăslăuanu, *Trei luni pe câmpul de război*, ed. III-a, București, 1916, p. 322. Apud: Constantin I. Stan, *Viața în tranșee în anii Primului Război Mondial (1914-1918)*, în „Analele Universității «Dunărea de Jos»”, Seria XIX-Istorie, tom IX, Galați, 2010, p. 78

regimente rusești ca să dea asalt asupra noastră. Ploaia noastră de gloanțe și șrapnelele îi reținea însă. Atunci ofițerii au început a împușca cu două mitralieze asupra ostașilor ruși cari, apucați între două focuri, s-au aruncat înainte și, ajungând în apropierea noastră, au aruncat armele” – relatează soldatul cu groază – „Mai târziu am aflat că ostașii trimiși la moartea sigură au fost români basarabeni. Două regimente de români basarabeni s-au predat; aceștia povesteau, cu lacrimi în ochi, cum au fost împușcați soții lor de mitralierele rusești, fiindcă nu voiau să se arunce în brațele morții sigure”⁴.

Experiențe similare și la fel de traumatizante au avut și alți soldați ardeleni, fie pe frontul sârbesc, fie pe cel galițian. „Răniții sosiți de pe ambele fronturi, și de la Ruși și de la Sârbi, deopotrivă spun că la asalturile cu baioneta rămâneau înmărmuriți, încremenindu-le arma în mână, când soldatul inamic, străpuns de baioneta lor, se prăvălea la pământ gemând pe românește: „*Vai săracii copiii mei... nu mă omorî, frate*” și altele⁵ – relatează gazeta „Cosânzeana” din Orăștie în introducerea unei povești mai puțin îngrozitoare, dar încărcată de dramatism și aceasta. Un sergent român, aflat pe frontul polonez, relatează cum a participat cu grupa sa la o misiune de recunoaștere în sectorul rusesc și cum a dat peste un pichet rusesc de observare. Soldații de acolo erau strânși în jurul unui foc și se îndeletniceau cu coptul cartofilor, așa că au fost luați prin surprindere de patrula „austro-ungară”. Sergentul i-a somat să se predea cu vorbele „*Halt, ce faceți?...*”, la care „rușii” i-au răspuns „*Nu pușca, frate!... Frigem cartofi...*”, spre stupeoare tuturor. Ardelenii s-au așezat la masă cu basarabeni și apoi aceștia din urmă le-au cerut ardelenilor să-i ducă în tabăra lor, fiind convinși „că la noi umblă și câinii cu colac în coadă” – puncta cu umor sergentul, adăugând apoi cu amar – „*sărmanii de ei și sărmanii de noi*”⁶.

Un alt episod asemănător s-a consumat pe frontul galițian, în etapa ofensivei germano-austro-ungare din vara anului 1915. O patrulă a unei unități bănățene, alcătuită din români și sârbi, se afla în misiune de cercetare a pozițiilor rusești când, deodată, din liziera unei păduri s-au auzit strigătele „*Măi frate!... Măi fraților!*”, la care un soldat român din patrulă nu s-a putut răbda să nu răspundă. Din pădure au ieșit apoi câțiva „ruși” înarmați și, văzând ei că sunt luați în cătarea puștilor, au mai strigat „*Stați! Nu împușcați, că suntem frați și ar fi păcat să vărsăm sânge. Venim la voi să ne dați de mâncare*”. După ce au mâncat împreună, unul dintre basarabeni a izbucnit în lacrimi la grozăvia destinului de care aveau parte în acest război românii trăitori sub stăpâniri străine. „*Vai Doamne! Greu ne pedepsești, ca să luptăm cu frați de legea și limba noastră*”⁷ – se tânguia el. „*Sărac neam român! Te lupti pentru toți și nimeni pentru tine!*” – adăuga, la fel de dureros, și jurnalistul de la gazeta lugojeană „Drapelul”.

Pe același front răsăritean, Octavian C. Tăslăuanu își va realiza apoi o imagine de ansamblu asupra dimensiunilor uriașe atinse de mobilizări operate de autoritățile maghiare în rândurile populației românești din Transilvania. După ce cuceresc orașul Lemberg (Lvov) și împing linia frontului până pe râul San, forțele rusești ocupă practic aproape întreaga Galiție, încercuind zona fortificată a orașului Przemysl, ca ultimă reședință apărută de trupele austro-ungare⁸. Toate încercările de străpungere a cercurilor asediatorilor se vor dovedi zadarnice, pentru că pe 16 septembrie unitățile Armatei a II-a austro-ungare să sufere o grea înfrângere la Stary-Sambor și să-și continue retragerea. „De la Halici până aici întâlnerăm numai români – își amintește Octavian C. Tăslăuanu – se mutase Ardealul în Galiția”⁹.

*

În Italia, românii ardeleni vor face cunoștință cu alte forme ale latinității europene, vor întâlni soldați inamici care vorbeau dialecte foarte apropiate de limba română și, uneori, vor cădea pradă confuziilor provocate de apropierea lingvistică a graiurilor folosite de soldații italieni. O întâmplare legată de o astfel de încurcătură s-a petrecut pe sectorul de la Doberdo al frontului italian, unde au luptat

⁴ Din tragedia unui popor, în „Unirea”, nr. 122, din 26 noiembrie 1914, p. 4

⁵ „Nu pușca, frate!...”, în „Cosânzeana”, nr. 1-2, din 6 ianuarie 1915, p. 8

⁶ Ibidem

⁷ Un episod caracteristic, în „Unirea”, nr. 72, din 22 iulie 1915, p. 4

⁸ Nikolai Golovin, *The great Battle of Galicia (1914). A Study in Strategy*, în „The Slavonic Review”, vol. 5, 1926-27, p. 25-47

⁹ Octavian C. Tăslăuanu, *Op. cit.*, p. 24. Apud: Florin Cristescu, *Am blestemat pădurea și soarta care ne silea să ne ucidem frate pe frate*, în „Historia” (<https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/am-blestemat-padurea-si-soarta-care-ne-silea-sa-ne-ucidem-frate-pe-frate>)

mai multe regimente românești din Transilvania¹⁰. Una dintre aceste unități a fost retrasă pentru refacere, în tabăra de la poalele Alpilor, după ce ostașii suferiseră mai multe săptămâni vitregiile vremii și atacurile repetate ale inamicului. După ce și-au ocupat priciurile în barăcile taberei, românii și-au aprins un foc, după obiceiul lor, pentru a-și usca hainele ude în care stătuseră îmbrăcați de atâta vreme. În curând au început să se înfiripeze discuțiile între soldați și apoi au început să curgă la vale poveștile. Caporalul Nicolae Recoșanu l-a provocat la un moment dat pe ostașul Vasile Dancea să le istorisească tovarășilor săi isprava în urma căreia a căzut prizonier la italieni și cum a scăpat din mâinile acestora, nu înainte de a-l înștiința că această aventura avea să-l pricopsească cu o medalie, spre mirarea modestului soldat. Ce se întâmplase? În noaptea de 21 octombrie 1915 unitatea din care făcea parte a intrat pe linia întâia a frontului, iar de aprovizionarea ei cu muniții s-a ocupat un pluton din care făcea parte și Dancea. De la depozite până către sectorul tranșeelor militarii au fost conduși de un cercetaș, care spunea că știe drumul, însă acesta s-a rătăcit și i-a condus pe camarazii săi direct către liniile italiene, de unde focurile de armă au început să rărească plutonul austro-ungar. „Pe cale căzuseră vreo doi inși. Un tovarăș al meu Costa Brata, primi un glonț la inimă și, fără a mai rosti un cuvânt, se prăbuși la pământ ca o bucată de lemn. Alergai a-i da ajutor, dar zadarnic, că era mort ca pământul. Mi-am făcut cruce cu capul descoperit și zicând un: «Dumnezeu să-l ierte», am plecat mai departe. Pe cale mai pică unul. Acestuia îi trecuse glonțul prin frunte. Fiori de moarte începură a ne furnica carnea de pe noi” – povestește ostașul – „Deodată ordonanța se opri în loc și nu mai știa în care parte să apuce: – *Am rătăcit*, grăi el cu o voce frântă. – *Atunci ne-a bătut Dumnezeu, pe aici avem să perim toți ca niște câni*, grăi un altul”¹¹.

Tranșeele erau atât de aproape, încât românii ardeleni îi puteau auzi pe italieni cum vorbeau. „– *Auzi că vorbesc românește, îs de-ai noștri*. Și noi veseli, bucuroși că ne-am aflat compania, cu toții am dat năvală în tranșee. Când colo am rămas ca trăsniți. Deterăm nas în nas cu dușmanul. Ei erau o mulțime, iară noi numai o mână de oameni” – deapănă mai departe povestea Dancea – „Apoi vezi așa, graiul lor semăna așa de bine cu al nostru, și noi ne-am înșelat crezând că sunt de-ai noștri”¹². Italienii i-au dezarmat pe ardeleni, i-au încolonat și o escortă i-a însoțit pe drumul către lagăr. Eroul Dancea a profitat de neatenția gardienilor și s-a aruncat într-o viroagă, unde spera să prindă un moment prielnic pentru a se întoarce la unitatea sa. N-a avut parte însă de așa ceva, fiindcă italienii au pornit în scurtă timp un asalt împotriva pozițiilor austro-ungare, așa că Dancea s-a pomenit prins la mijloc între focurile celor două armate. În două rânduri era să fie omorât, pe când încerca cu disperare să se furișeze printre italieni și să ajungă printre ai săi. „Când vream să mă așez jos și să-mi pregătesc un loc mai bunșor, văzui umbra unui ostaș că se repezi către mine cu baioneta pe pușcă, gata să mă străpungă. Am sărit atunci în sus ca ars și, fără să-mi mai pot da seama că ce fac, prinsei de pușcă și cu o zmucitură i-am și smuls-o din mâni, o învârtii atunci prin văzduh și cu o lovitură îi sfărmai țeasta capului” – mărturisește cu spaimă și vinovăție ostașul – „Și am stat acolo până dimineața, fără a mai fi băgat în seamă de cineva. Numai cel mort, cu fața plină de sânge, mă privea cu ochii lui mari de gheață. Ca să nu-l mai văd, l-am acoperit cu pânza unui cort și l-am lăsat în pace. Îmi părea rău de dânsul, că și el era om ca mine, dar n-aveam ce face”¹³. Spre dimineață italienii, în strigăte de „*Avanti, Avanti! Eviva Savoya!*”, au inițiat un nou atac, pe fondul căruia Dancea a mai încercat o dată să revină la unitatea sa. „Deodată îmi luai inima în dinți și, în mână cu pușca celui mort, sării afară din tranșee și o croii înainte prin potopul de plumbi. Am fugit vreo treizeci de pași, în urmă mă prăbușii între niște pietre. Obosisem. Gura și gâttelejul mi se uscase. Apa curgea vale pe mine, iar în jurul meu nu vedeam decât corpurile celor căzuți și răcnete de durere înfricoșate auzeam. Cadavrele învechite, cari de săptămâni de zile zăceau acolo pe jumătate putrede

¹⁰ Armata italiană a mobilizat în zonă 35 de divizii, cărora li se opuneau doar 6 divizii austro-ungare, mulți dintre soldații fiind recruți slab instruiți sau ostași proveniți din unitățile grănicerești. Au fost aruncate în luptă unități militare din garnizoanele Budapesta, Timișoara, Seghedin, Debrețin, Oradea și Alba Iulia, care au avut mai multe ciocniri cu trupele italiene în perioada 18 iulie-10 august 1915. Pierderile monarhiei dualiste s-au ridicat la 6500 de morți, 23000 răniți și 12000 prizonieri, cei mai mulți căzuți în sectorul culmilor Muntelui San Michele. În toamnă frontul s-a stabilizat și a fost dominat de luptele de uzură. Völgyesi Zoltán, Doberdó, *Isonzó és az olasz front száz éves csatái*, a *Magyar Nemzeti Levéltár*, 28 iulius 2015

¹¹ *Amintiri din „iadul” de la Doberdo*, în „Românul”, nr. 22, din 11 februarie 1916, pp. 1-3

¹² *Ibidem*

¹³ *Ibidem*

răspândind în jurul lor un miros greu nesuferit. Doi ostași ai dușmanului, băgându-mă în seamă, se repezără cu baionetele asupra mea. Dar când fură la cinci pași departe de mine, se și prăbușiră la pământ și numai din picioare mai scuturau. Niște gloanțe îi ajunse înaintea de a se apropia de mine”¹⁴ – își încheia povestea involuntarul erou. „Dumnezeu te-a scăpat” – îi confirmară tovarășii din jurul focului, singurul către care-și mai îndreptau nădejdea și ei.

*

4 O altă istorioară despre fraternizare, petrecută pentru o clipă între ostașii inamici, ne este relatată de ofițerul ardelean L. Bucur, care în vara anului 1918 se afla pe frontul francez, la sud de sectorul Verdun, împreună cu camarazii săi din Regimentul 63 Infanterie din Bistrița, unitate alcătuită covârșitor din români ardeleni. După experiența teribilă trăită pe frontul italian, de unde ostașii regimentului au fost retrași după eșecul ofensivei austro-ungare de la Piave, corpul ofițeresc al unității realizează cu mâhnire că românii, aduși aici în sprijinul trupelor germane, sunt din nou puși în fața nenorocitei situații de a lupta împotriva unor confrați de sorginte latină. „În grea situație am ajuns noi, o mână de ofițeri români, care ne dam bine seama de această împrejurare, și eram siliți de a ne duce la măcel pe frații noștri contra fraților” – subliniază Bucur cu amărăciune. O întâmplare, prostească prin derularea ei, îi va aduce nu după mult timp pe câțiva ostași ardeleni în aceleași tranșee cu inamicii francezi, pe timpul unei misiuni de recunoaștere pe care primii o desfășurau. Patrula românilor dăduse peste un coș încărcat cu bunătăți, mâncăruri alese și băuturi scumpe, dosit într-o tufă și, după cum era de așteptat, soldații uitară de datoria lor. „Ce bucurie pe dânșii, cum erau cam flămânzi și setoși s-au așezat la ospăț, uitând că sunt în fața dușmanului – povestește ofițerul – când se simțeau mai bine, i-a înconjurat o patrulă inamică și i-a poftit să le fie oaspeți în tranșeele lor”. Pe 10 septembrie 1918 soldații ardeleni își vor reîntâlni gazdele, dar de data aceasta în condiții mai puțin fericite. Francezii au declanșat un atac-surpriză în sectorul de la Saint Michele și au capturat trei regimente ale Diviziei 35 ardeleni, printre care și regimentul bistrițean¹⁵.

Trupe austro-ungare în acțiune pe frontul din Italia - 1917

¹⁴ *Ibidem*

¹⁵ L. Bucur, *Amintiri de pe frontul francez*, în „Săptămâna”, nr. 15 din 6 aprilie 1929. Apud: Ioan Cordovan, Vasile Magerușan, *Armata României înainte și după Primul Război Mondial. Primele unități militare românești din Garnizoana Bistrița*, în „Bistrița News”, din 5 august 2014